

Hlavní formou ověřování výkonů je kreditní systém, ve kterém se boduje zapojení se do studijního procesu. Minimální počet dosažených bodů je podmínkou pro připuštění k závěrečným zkouškám.

Během studia a v rámci závěrečných zkoušek se výkon ověřuje vlastními písemnými pracemi, studijními deníky, disputacemi, domácími pracemi, referáty, výkony na praxi, klauzurami, posuzováním jednotlivých aktivit pro praktika, ústními zkouškami a certifikáty např. v jazykových znalostech.

Poznámky:

1. Cíle a základní ideje projektu byly námi prezentovány v časopise *Pedagogika*, roč. XLV, 1995, č. 3.

Tradiční kultura v přípravě budoucích učitelů

Alena Schauerová

V roce 1995 uplynulo 100 let od Československé národopisné výstavy. Vloni se rovněž u nás uskutečnila konference zemí střední a východní Evropy, pořádaná UNESCO, o ochraně tradiční kultury a folklóru.

Společným rysem obou kulturních událostí je úcta a odpovědnost k tradiční lidové kultuře. V ní nacházíme východisko k národnímu uvědomění, k národní identitě. Národní kulturní identita je v současné multikulturní společnosti cestou nejen proti unifikaci, kterou cítíme jako problém, ale i cestou k respektu jiné kultury. Jde tedy o vlastenectví i o porozumění mezi národy.

Jestliže jsme připomněli nejprve Československou národopisnou výstavu, která se v roce 1895 uskutečnila v Praze a již předcházelo mnoho menších regionálních výstav i akcí s tím spojených, pak nejen proto, že Výstava byla významnou událostí kulturně společenskou, vědeckou i politickou a že se hrála nezanedbatelnou roli v národním sebevědomí, ale také proto, že na Výstavě byla i část věnovaná škole a zejména pak proto, že podíl učitelů na uskutečnění Výstavy byl zcela zásadní. Vypovídá o tom mimo jiné rozsáhlá zpráva v časopise *Komenský* z r. 1895: „Byl to téměř napořád český učitel, jenž národopisné předměty vyhledával a zapisoval, byla to česká škola, kam vyslaní z měst jednatele nejdříve obraceli se o radu, pomoc a přímluvu...“ (*Komenský* XXXIII, 1895, č. 24 s. 353). Učitelé tedy sbírali doklady hmotné a duchovní kultury, ale rovněž se snažili z tohoto bohatství vytěžit co nejvíce pro práci vychovatelskou. Dokladem toho jsou práce známých i méně známých učitelů, které publikovali ještě před Výstavou, ale i na začátku tohoto století. Např. Bohumil Hakl se zabýval dětskou hrou a jejím

významem pro vývoj dítěte (Dětské hry, Praha 1871). Materiály k publikaci dodávali Haklovi jeho kolegové — učitelé. Dalším učitelem, který sbíral doklady lidové kultury, tedy Haklův pokračovatel, byl Martin Kozák (Hry jarého věku, Praha 1895). Obecně známé jsou práce Františka Bartoše, který chápal folklór jako prostředek, v němž se prvně formují a utvrzují národní tradice a kultura (F. Bartoš: Naše děti, Praha 1951, s. 11). Historie nás tak přesvědčuje, že vztah učitele k lidové tradiční kultuře byl hmatatelně zřejmý.

Konference UNESCO (zemí střední a východní Evropy) obrací naši pozornost k současnosti. Konala se v červnu 1995 ve Strážnici a zabývala se Doporučením o ochraně tradiční kultury a folklóru, které přijala generální konference Organizace spojených národů pro vzdělání, vědu a kulturu v listopadu 1989. Strážnická konference hodnotila dosavadní výsledky.

V úvodu Doporučení se konstatuje, že „tradiční a lidová kultura je souhrn výtvorů založených na tradici kulturního společenství, ... odráží jeho kulturní a sociální totožnost“. Text Doporučení je rozčleněn na podkapitoly věnované identifikaci, uchovávaní, zachovávaní, rozšiřování a ochraně tradiční lidové kultury. Zabývá se dokumentací, sběratelskou činností a vytvářením podmínek pro předvádění tradiční lidové kultury. Kapitola nazvaná Zachovávaní tradiční a lidové kultury se obrací k různým kulturním společenstvím a institucím. V této souvislosti explicitně také ke škole a vychází z následujících premis: Lidové umění je součástí národní kultury. Ochrana lidových tradic je doporučována „s ohledem na skutečnost, že každý národ má právo na svou vlastní kulturu a že věrnost této kultuře je často narušována vlivem industrializované kultury produkované hromadnými sdělovacími prostředky... Za tímto účelem by členské státy měly: určit a zakotvit jak do školních, tak do mimoškolních osnov vyučování studium tradiční a lidové kultury náležitým způsobem, kladouce důraz na respektování tradiční lidové kultury v nejširším významu tohoto výrazu...“. Smyslem tohoto úsilí ve školách je „...tímto způsobem podporovat lepší porozumění mezi rozdílnými kulturami a světovými názory, zvláště těmi, které nejsou zastoupeny v dominantních kulturách.“

Ze závěrů konference ve Strážnici vyplynulo, že současnými klíčovými otázkami jsou jednak prezentace nemateriálního kulturního dědictví, jednak jeho předávání mladým a budoucím generacím. Přitom „většina zemí“, jak se v závěrečné zprávě konstatuje, „nedisponuje v systému základních povinných škol jednotným systémem výchovy folklóru.“

Konference při probírání zpráv z jednotlivých zúčastněných zemí se zabývala také písemnou zprávou MŠMT ČR, které k Doporučení UNESCO konstatovalo, že si je vědomo významu tradiční kultury pro rozvoj osob-

nosti, ale že na středních a odborných školách je prostor věnovaný kultuře a výchově kulturou nedostatečný. Ministerstvo školství, jak uvádí, vytvořilo však dostatečné podmínky ve vzdělávacím programu základních škol v oborech český jazyk, hudební výchova, výtvarná výchova, dějepis a občanská nauka. Ve zprávě se však dodává, že úroveň výuky je závislá na spolupráci školy s odbornými institucemi (J. Jančář: Shrnující zpráva ČR k Doporučení). Jak si uvedené konstatování vysvětlit? Znamená to, že na základních školách mají vyučovat folklór vědeckí pracovníci např. z akademie věd nebo z kateder etnologie? Nebo to snad znamená, že učitelé mají ve svém volném čase hledat další poučení právě k této problematice na výše zmíněných pracovištích? Obě řešení jsou nejen absurdní, ale vpravdě nereálná. Nepochybně ze zprávy vyplývá, že i MŠMT ČR nepředpokládá znalosti učitelů v oboru folklóru. Nelze tedy ze strany škol v tomto smyslu mnoho očekávat.

Snad šalamounská odpověď ministerstva souvisí s obecnou reakcí naší společnosti na čtyřicet minulých let, v nichž totalitní systém zneužíval folklór jeho prezentováním při nejrůznějších politických akcích, aby dokumentoval svoji péči o umění lidu, rozuměj: nikoliv o lidové umění. Tento postoj nedávno v Literárních novinách vtípně kritizoval Ludvík Vaculík, když připomněl, že komunistický systém stejně jako folklór propagoval jídlo a že jsme přesto nepřestali jíst. Chceme v této souvislosti uvést jinou Vaculíkovu myšlenku: „Ta hloupost nenapadne nikoho, že by architektura byla zájmem jen stavitelů, malířství věcí malířů, hudba hudebníků. Naproti tomu lidové umění hudby, zpěvu, tance a krojů se v zaběhnutém předsudku považuje často za věc vyšinutých lidí: staromilců, etnografů, souboráků...“ (L. Vaculík: Literární noviny VI, 1995, č. 24. s. 1) Analogicky bychom mohli říci, že nás nenapadne, že budoucí učitel nepotřebuje nic vědět o architektuře, o hudbě a literatuře, neboť to je věcí odborníků, kteří zajistí odpovídající úroveň výuky. Hlubší znalosti o duchovním lidové kultuře však v přípravě našich učitelů dosud opomíjíme. Jiná je situace např. na Slovensku, kde folklór ve výuce učitelů nechybí, také v Lotyšsku a Litvě pořádají pro učitele zvláštní kurzy zaměřené na poznání a hlubší chápání lidového umění.

Závěrem chceme připomenout: V duchu Doporučení zdůrazňujeme, že při rozšiřování a zachovávání lidového umění je nutné „předcházet zkreslení tak, aby byla zachována jednota tradic“. Jestliže před sto lety přicházel tak říkajíc folklór spolu s dětmi do škol, dnes naopak by měl jít od učitele k dětem. Nejen proto, že sehrává významnou roli při vytváření kulturní identity, tedy při vlastenecké výchově, ale mimo jiné i proto, že právě v této oblasti přejímá škola úlohu rodiny. (Z. Matějček, 1995). Nechceme zde uvádět všechna výchovná specifika folklóru, zdá se nám, že význam lidového umění pro vlasteneckou výchovu je dostatečným argumentem pro jeho hlubší po-

chopení na cestě budoucího učitele za poznáním. I zde máme co napravit z totalitního období, které zařazovalo pojmy národ, vlast, vlastenectví „do arsenálu buržoasní ideologie“. (Z. Čapková, 1985)

Použitá literatura

- [1] Doporučení 25, generální konference UNESCO o ochraně tradiční lidové kultury a folklóru. Paříž 1989
- [2] Hrabalová O.: Dětský folklór. In: Český lid LXII, 1975, s. 140–150
- [3] Jančář J.: Strážnická ohlédnutí. Strážnice 1995
- [4] Matějček Z.: O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha 1994
- [5] Závěrečná zpráva o aplikaci Doporučení na ochranu tradiční lidové kultury a folklóru. Strážnice 1995

Teorie a praxe rodinné výchovy ve studiu učitelství (k optimalizaci vztahů mezi učiteli a rodiči žáků)

Stanislav Střelec

Hledání efektivnější podoby studia učitelství je spojeno s řešením celé řady specifických otázek. Jedním z dílčích problémů pedagogicko-psychologické součásti vzdělávání učitelů je malá připravenost absolventů učitelských fakult na kooperaci s rodiči svých žáků. Z výsledků šetření v pedagogickém terénu vyplývá v této souvislosti častý výskyt profesionálních potíží u začínajících učitelů¹ a také u učitelů v dalších obdobích jejich pedagogického působení.² Nedostatky v pedagogické interakci školy a rodiny se projevují v komunikačních, postojových i institucionálních vztazích mezi těmito dvěma výchovnými činiteli. Vyjádřeno jinými slovy — pocit kompetentnosti se dostavuje v této oblasti u značného počtu učitelů mnohem později, než v případě jejich jiných, například vyučovacích činností. Je tedy na místě otázka — Co by se mělo změnit ve studiu učitelství ve prospěch optimalizace vztahů mezi učiteli s rodiči žáků?

Při inventarizaci východisek pro odpověď na tuto otázku nemůžeme přehlédnout následující skutečnosti:

Současné změny v našem školství, nazývané transformací školství nebo také školskou reformou, zasahují výrazně do vztahů mezi školou a rodinou. Pluralita cest vedoucích ke vzdělání dítěte, posílení autonomie škol, změny ve způsobech financování školství, zřizování školních rad, to jsou tendence, které podmiňují nezanedbatelné rozšiřování práv rodičů při ovlivňování